

Article Type: Research paper

The Role of Believers in National Security and Defense Governance in the Islamic Republic of Iran: Based on the Qur'anic Addresses "O You Who Believe"

*Mahmoud Alipour Gorji¹, Reza Kafili²

1. Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Ayatollah Borujerdi University, Borujerd, Iran.

2. Postdoctoral Researcher, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Ayatollah Borujerdi University, Borujerd, Iran.

Article Info.

Received: 30/11/2025

Accepted: 31/01/2025

Available Online: 31/08/2026

Keywords:

Believers; National Security and Defense Governance; National Security; National Defense; Movement Model.

*Corresponding Author:

Dr. Mahmoud Alipour Gorji

Address: Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Humanities, Ayatollah Borujerdi University, Borujerd, Iran.

E-mail:

m.alipour@abru.ac.ir

Abstract

Governance, in its modern concept, is an interactive and participatory process that requires the collaboration of all social actors, including both governmental institutions and non-governmental structures, to lead societal affairs. In the Islamic Republic of Iran, which is based on religious principles and values, there are challenges in the security and defense domains, despite the immense and valuable potential of the faithful community. These challenges highlight the necessity to strengthen and maintain the cycle of national security. Quranic teachings clearly delineate the central role of believers in various dimensions such as regulation, facilitation, and policymaking. Therefore, this research, employing a descriptive-analytical method and the technique of thematic analysis, using the framework of Allameh Tabataba'i's model as its theoretical foundation, aims to answer the question: Based on the addresses "O You Who Have Believed" in the Holy Quran, what role do believers play in the governance of security and national defense of the Islamic Republic of Iran? The Quran, in eighty-nine verses, directly addresses the key responsibilities of the faithful community, with thirteen verses specifically dedicated to security and defense dimensions. The findings of this article, after analyzing these verses, indicate that believers can pave the way for victory in security and defense struggles by maintaining full preparedness before the outbreak of war; demonstrating resolute resistance and struggle in the battlefield, having firm faith in divine assistance during war; understanding the nature of adversaries, and adhering to piety. Ultimately, they can lay the groundwork for salvation and success for their community.

How to Site:

Alipour Gorji, Mahmoud & Kafili, Reza (2026). The Role of Believers in National Security and Defense Governance in the Islamic Republic of Iran: Based on the Qur'anic Addresses "O You Who Believe". *Fundamental and Applied Studies of the Islamic World*, 8(1), 282-308.

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Iranian Association of Geopolitics. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

نقش مؤمنان در حکمرانی امنیت و دفاع ملی جمهوری اسلامی ایران؛ مبتنی بر خطابات «یا ایها الذین آمنوا»

*محمود علیپور گرجی^۱، رضا کفیلی^۲

۱. دانشیار، رشته علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی، بروجرد، ایران.
۲. پژوهشگر پسادکتری، رشته علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی، بروجرد، ایران.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۰۹ آذر ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۱ بهمن ۱۴۰۴

تاریخ انتشار: ۷ شهریور ۱۴۰۵

چکیده

حکمرانی در مفهوم نوین خود، فرآیندی تعاملی و مشارکتی است که راهبری امور جامعه را مستلزم همکاری تمامی کنشگران اجتماعی، اعم از نهادهای دولتی و ساختارهای غیردولتی می‌داند. در نظام جمهوری اسلامی ایران که بر پایه اصول و ارزش‌های دینی استوار است، علی‌رغم بهره‌مندی از پتانسیل عظیم و ارزشمند جامعه ایمانی، چالش‌هایی در حوزه‌های امنیتی و دفاعی وجود دارد که ضرورت تقویت و استمرار چرخه امنیت ملی را بیش از پیش نمایان می‌سازد. آموزه‌های قرآنی، نقش محوری مؤمنان را در ابعاد گوناگونی چون تنظیم‌گری، تسهیل‌گری و سیاست‌گذاری، به روشنی تبیین نموده است. از این رو، پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و به‌کارگیری تکنیک تحلیل مضمون (روش) و با به‌کارگیری الگوی حرکت علامه طباطبائی به عنوان چارچوب نظری پژوهش در پی پاسخ به این پرسش است: بر مبنای خطابات «یا ایها الذین آمنوا» قرآن کریم، مؤمنان چه نقشی در حکمرانی امنیت و دفاع ملی جمهوری اسلامی ایران، دارند؟ (مسأله) قرآن کریم در هشتادونه آیه با این خطاب مستقیم، مسئولیت‌های کلیدی جامعه ایمانی را تشریح می‌کند که سیزده آیه از آن به طور خاص به ابعاد امنیتی و دفاعی اختصاص دارد. یافته‌های این مقاله پس از تحلیل آیات مذکور مبین آن است که مؤمنان می‌توانند از طریق حفظ آمادگی کامل پیش از وقوع جنگ، مقاومت و مجاهدت قاطعانه در میدان نبرد، ایمان را سخ به امدادهای الهی در هنگامه جنگ، توجه به ماهیت دشمنی مخالفان و نیز مراعات تقوای الهی، زمینه‌ساز پیروزی در مصاف‌های امنیتی و دفاعی شده و در نهایت، مسیر فلاح و رستگاری را برای جامعه خود هموار سازند. (یافته‌ها)

کلیدواژه‌ها:

قرآن کریم، حکمرانی
امنیت و دفاع ملی، الگوی
حرکت علامه طباطبائی.

*نویسنده مسئول:

دکتر محمود علیپور گرجی
نشانی: دانشیار، رشته علوم
سیاسی، دانشکده علوم انسانی،
دانشگاه آیت الله العظمی بروجردی،
بروجرد، ایران.
پست الکترونیک:
m.alipour@abru.ac.ir

استناد به این مقاله:

علیپور گرجی، محمود و کفیلی، رضا. (۱۴۰۵). نقش مؤمنان در حکمرانی امنیت و دفاع ملی جمهوری اسلامی ایران؛ مبتنی بر خطابات «یا ایها الذین آمنوا». *مطالعات بنیادین و کاربردی جهان اسلام*، ۸(۱)، ۲۸۲-۳۰۸.

۱. مقدمه

تحقق آرمان‌های هر ملتی در گرو توانایی آن در استقرار و حفظ امنیت پایدار است. این اصل بنیادین در مورد نظام جمهوری اسلامی ایران که برآمده از انقلابی با اهداف متعالی و درصدد الگوسازی تمدن نوین اسلامی است، اهمیتی مضاعف می‌یابد (see Hosseini Khamenei, February 11, 2019, The Second Phase of the Revolution Statement). با این حال، جمهوری اسلامی ایران در طول حیات خود همواره با محیط امنیتی پیچیده و چندلایه‌ای مواجه بوده است که از یک سو، با تهدیدها و خصومت‌های جبهه استکبار در عرصه خارجی و از سوی دیگر، با تلاش‌های جریان‌های معاند در عرصه داخلی به‌طور مستمر به چالش کشیده می‌شود. این شرایط، «امنیت ملی» را نه به مثابه وضعیتی ایستا، بلکه به عنوان فرایندی پویا و نیازمند مدیریت و راهبری دائمی مطرح می‌سازد که آسیب‌پذیری آن می‌تواند مسیر حرکت کشور به سوی اهداف کلان را با مخاطرات جدی روبه‌رو کند.

در پارادایم‌های نوین، امنیت دیگر صرفاً به ابعاد نظامی و سخت‌افزاری محدود نمی‌شود و کیفیت حکمرانی به عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی در تولید و پایداری امنیت شناخته می‌شود. در حقیقت، با تحول مفهوم حکمرانی به سوی حکمرانی خوب و گسترش دامنه امنیت از معنای کلاسیک به امنیت موسع و انسانی، این دو مفهوم دلالت‌های کارکردی متقابلی یافته و مقوم یکدیگر شناخته می‌شوند؛ به‌گونه‌ای که استقرار حکمرانی کارآمد و عادلانه، به تحقق امنیت پایدار کمک شایانی می‌کند (see Karimi Maleh, December 31, 2012: 23). در این میان، گفتمان انقلاب اسلامی آرمان عدالت را به عنوان محور و غایت اصلی حکمرانی معرفی کرده است. ازاین‌رو، پیوند میان حکمرانی امنیت و دفاع ملی با حوزه امنیت و دفاع ملی، یکی از مهم‌ترین حوزه‌های نظری و عملی در نظام جمهوری اسلامی ایران است که نیازمند تبیین و ارائه الگوهایی مبتنی بر مبانی معرفتی اسلامی است.

مبانی معرفتی نظام جمهوری اسلامی برآمده از منبع لایزال وحی، یعنی قرآن کریم است. قرآن به مثابه قانون اساسی و منشور هدایت جامعه اسلامی، برای تمامی شئون حیات فردی و اجتماعی، از جمله حوزه خطیر امنیت و دفاع، چارچوب‌های نظری و راهبردهای عملی ارائه می‌دهد. یکی از برجسته‌ترین سازوکارهای قرآنی برای تحقق معنای واقعی حکمرانی و ایفای نقش ملت در اداره جامعه، خطابات مستقیم «یا ایها الذین آمنوا» است. این فراخوان الهی که

۸۹ بار در قرآن تکرار شده است، در حقیقت منشوری از وظایف و ترسیم‌کننده هویت جمعی و نقش‌آفرینی مؤمنان در ساختن جامعه‌ای تراز به شمار می‌رود. بخشی از این آیات به مسائل دفاعی، جهاد، آمادگی نظامی، مقابله با دشمن و حفظ کیان جامعه اسلامی می‌پردازد و از این رو، ظرفیت قابل توجهی برای استخراج الگوی نقش‌آفرینی جامعه مؤمنان در عرصه حکمرانی امنیت و دفاع فراهم می‌آورد.

با وجود اهمیت راهبردی این موضوع، نتایج بررسی‌های اولیه حاکی از وجود خلأ پژوهشی در زمینه تبیین نظام‌مند نقش مؤمنان در چرخه حکمرانی امنیت و دفاع ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس خطابات «یا ایها الذین آمنوا» است. از این رو، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که مؤمنان، به عنوان مخاطبان اصلی این آیات الهی، چه نقش و جایگاهی در فرایند سیاست‌گذاری، اجرا و نظارت بر امنیت و دفاع ملی در چارچوب حکمرانی امنیت و دفاع ملی دارند؟ این پژوهش با استفاده از روش تحلیل مضمون شبکه‌ای استرلینگ، درصدد پاسخ‌گویی به این پرسش اصلی است. فرضیه محوری پژوهش بر این مبنا استوار است که خطابات قرآنی «یا ایها الذین آمنوا»، مؤمنان را نه به عنوان عناصری منفعل، بلکه به مثابه بازیگرانی کلیدی، فعال و مسئولیت‌پذیر در تمامی سطوح تأمین امنیت و اقتدار دفاعی جمهوری اسلامی ایران تعریف می‌کنند و این نقش‌آفرینی می‌تواند زمینه تحقق عدالت و پایداری در این عرصه راهبردی را فراهم سازد.

۲. پیشینه پژوهش

شاه‌محمدی در مقاله‌ای با عنوان «نسبت حکمرانی و پایداری امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، که در دوره ۴، شماره ۲ فصلنامه حکمرانی متعالی منتشر شده است، به بررسی رابطه میان حکمرانی متعالی و پایداری امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. نهایتاً به این نتیجه می‌رسد که میان حکمرانی خوب و پایداری امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران، رابطه‌ای معنادار، مستقیم، متقابل و دو سویه وجود دارد. به عبارتی، پایداری امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران به‌طور مستقیم و متقابل با پایداری حکمرانی خوب در این نظام سیاسی مرتبط است. (Shah-Mohammadi, 2023: 47-74)

ملکشاهی و دیگران در مقاله‌ای با عنوان «وضعیت حکمرانی خوب و امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۷-۱۳۹۰)» که در دوره ۴ شماره ۴ ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران منتشر

شده، در صدد ارائه تصویری منسجم از نسبت حکمرانی خوب و امنیت ملی است. فرضیه مقاله مدعی است: با کاهش شاخص‌های حکمرانی خوب در ایران، ضریب امنیت ملی نیز کاهش می‌یابد. نهایتاً نتیجه می‌گیرد که امنیت ملی به صورت مستقیم و به طور معنادار از نوع حکمرانی جامعه تأثیر پذیر است. (Malekshahi et al., 2022: 370-388)

بدخشان در مقاله‌ی «نقش امنیت پایدار در حکمرانی خوب» که در مجموعه مقالات برگزیده اولین همایش ملی حکمرانی اسلامی منتشر شده است، بابررسی نقش امنیت پایدار در حکمرانی خوب، نتیجه می‌گیرد که شاخص‌های حکمرانی متعالی و جنبه‌های امنیت پایدار در بسیاری از موارد تأثیرات متقابل و هم‌پوشانی دارند. بهبود امنیت پایدار منجر به ارتقای حکمرانی به سطح حکمرانی متعالی خواهد شد و به همین ترتیب، بهبود حکمرانی نیز به تقویت و ارتقای امنیت پایدار کمک خواهد کرد. (Badakhshan, 2021: 43)

در خصوص خطابات «یاایها الذین آمنوا» نیز تحقیقات و پژوهش‌هایی انجام شده است؛ از جمله‌ی آن‌ها مقاله‌ی توکلی‌زاده و رضوی با عنوان «مصادق شناسی تعبیر یاایها الذین آمنوا در قرآن کریم با بررسی رویکرد فقها» است که در دوره ۵، شماره ۹، نشریه پژوهش‌های فقهی تا اجتهاد منتشر شده است. این اثر درصدد تعیین مصادق این‌گونه خطابات در قرآن کریم است. نهایتاً این مقاله نتیجه می‌گیرد که مصادیق آن خطابات، تمامی مسلمانان است؛ چه آنانی که منافق‌اند، چه کسانی که ایمان ضعیفی دارند و چه مؤمنان واقعی. این تحلیل به تأیید روایات اهل بیت (ع) نیز می‌رسد. (Tavakkolizadeh & Razavi, 2021: 91-112)

همچنین کهنوجی و کامیاب در مقاله‌ای با عنوان «تربیت عملی مومنان در سوره مائده - مطالعه موردی آیات یا ایها الذین آمنوا» که در شماره ۵۱ فصلنامه بصیرت و تربیت اسلامی منتشر شده، به تحلیل مصادیق تربیت عملی در سوره مائده با تمرکز بر آیات «یا ایها الذین آمنوا» می‌پردازد و نتیجه می‌گیرد که بررسی و تبیین آیاتی که به طور خاص مخاطبشان مؤمنان هستند، یکی از راهکارهای مؤثر و مناسب در راستای تربیت عملی و سازماندهی رفتار مؤمنان به شمار می‌رود. از این طریق می‌توان جوانب مختلف زندگی آنان را به نحو مناسبی تنظیم کرد. (Kahnnooji & Kamyab, 2019: 81-105)

هیچ یک از پژوهش‌های انجام شده، به نقش مؤمنان در حکمرانی امنیت و دفاع ملی نظام جمهوری اسلامی ایران: مطالعه موردی امنیت و دفاع ملی مبتنی بر خطابات «یا ایها الذین

آمنوا“ نپرداخته است؛ بلکه هر یک از آن‌ها موضوعات مستقلى در عرصه حکمرانى و امنيت يا خطابات “يا ايها الذين آمنوا” را مورد بررسى قرار داده‌اند. در حالى که اثر حاضر در صدد تبیین نقش مومنان در حکمرانى امنيت و دفاع ملى جمهورى اسلامى ايران بر اساس “يا ايها الذين آمنوا” قرآن با تأکید بر مسأله امنيت و دفاع ملى است.

۳. مفاهيم پژوهش

۳-۱. حکمرانى

حکمرانى به معنى «عمل و شغل حکمران، فرماندهى، حکومت» (Dehkhoda, 1998, Vol. 6: 8048). است که نخستين بار بانک جهانى آن را در معنى نوين مطرح کر (World Bank, 1990: 14). پير و پيترز آن را «فرآيند راهبرى جامعه و اقتصاد به سوى اهداف مشخص» (Pierre & Peters, 2018: 83) دانسته و بوير نيز معتقد است «حکمرانى فراتر از مفهوم سنتى حکومت است و شامل هرگونه الگوى فرمانروايى هماهنگ مى‌شود» (Boyer, 2016: 127). سالامون پنج وظيفه اصلى آن را «خطمشى گذارى، تنظيم گرى، بازتوزيع، تسهيل گرى و تأمين و ارائهى خدمات عمومى» (Sal-amon, 2017: 92) مى‌داند. در نهايت، تعريف جامع حکمرانى عبارت است از: «فرآيند راهبرى تعامل نظام‌مند کنشگران... از طريق خطمشى گذارى و تنظيم گرى... براى تسهيل گرى و ارائهى خدمات... به منظور تحقق اهداف جمعى... با اعمال قدرت مشروع در چارچوب آرمان‌ها و ارزش‌هاى آن قلمرو» (Aali et al., 2024: 82) که در نگرش اسلامى سويه‌اى متعالى نيز دارد.

۳-۲. حکمرانى امنيت و دفاع ملى

مفهوم حکمرانى امنيت و دفاع ملى به عنوان يك پاراداييم نظرى در علوم سياسى و مفهوم انتزاعى از حکمرانى، بر اساس يك چارچوب هدف گذارى سلسله‌مراتبى و مبانى معرفت‌شناختى مشخص تعريف مى‌شود. (see Kafili, 2024: 54-55) «حکمرانى امنيت و دفاع ملى به مفهوم اداره و مديريت مؤثر فرآيندهاى امنيتى و دفاعى در راستاى تأمين امنيت ملى و اجتماعى جوامع است. اين مفهوم به‌عنوان يکى از مؤلفه‌هاى بنيادين اداره جامعه‌ها و همچنين به‌عنوان حوزه‌اى ميان‌رشته‌اى در ابعاد سياسى، اجتماعى، فرهنگى و حقوقى شناخته مى‌شود.» (Behnamnia, 2025: 99)

۳-۳. تمايز “حکمرانى” از “حکومت”

حکومت معنى ايستا داشته و اصولاً به ساختار نهادينه و رسمى قدرت، يعنى دولت-ملت و

انحصار مشروع آن بر اعمال قدرت قهریه اشاره دارد. در مقابل، حکمرانی معنای پویا داشته و به فرآیندهای گسترده‌تر و شبکه‌ای هدایت و مدیریت جامعه اطلاق می‌شود که می‌تواند شامل بازیگران دولتی و غیردولتی باشد و لزوماً به وجود یک ساختار سیاسی متمرکز وابسته نیست (Alem, 1962: 143).

۴-۳. امنیت

امنیت به مثابه یک مفهوم چندوجهی، از تکرر مفهومی برخوردار است که منجر به فقدان یک تعریف جامع و مورد اجماع در ادبیات علمی شده است. با این حال، تعاریف بنیادین مندرج در فرهنگ‌های لغت، ابعاد کلیدی آن را بر محور "احساس آزادی از ترس یا احساس ایمنی" که ناظر بر امنیت مادی (عینی) و روانی (ذهنی) است، متمرکز می‌سازند. امنیت در معنای عام خود، مفهومی فراگیر است که کلیه شئون حیات انسانی را پوشش داده و با بقا و صیانت از موجودیت انسان، پیوندی هستی‌شناختی برقرار می‌کند. از منظر پارادایم اسلامی، امنیت به عنوان یکی از مواهب بنیادین الهی در نظر گرفته می‌شود که تحقق آن برای حیات فردی و اجتماعی انسان ضروری است. (Mirzaei et al., 2021: 32)

اهمیت این نیاز در نظریه‌های روانشناختی نیز به رسمیت شناخته شده و به عنوان یکی از نیازهای اساسی و بنیادین انسان طبقه‌بندی می‌شود. به طور مشخص، در سلسله مراتب انگیزه مازلو، نیاز به امنیت بلافاصله پس از نیازهای فیزیولوژیک قرار دارد و پیش شرطی برای تحقق نیازهای سطوح بالاتر محسوب می‌شود (Honarvar, 2019: 2). با وجود این پیشینه دیرینه، ورود تخصصی این مفهوم به گفتمان سیاسی، پدیده‌ای مدرن است؛ به طوری که واژه «امنیت ملی» به دنبال تکوین ساختار دولت-ملت‌های جدید، به طور جدی وارد ادبیات علوم سیاسی و روابط بین‌الملل شده است (Rabiei, 2008: 21).

۵-۳. امنیت ملی

امنیت ملی به عنوان یکی از بنیادین‌ترین و پایدارترین نیازهای جوامع انسانی، به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن یک ملت از تهدید از دست دادن عناصر کلیدی بقای خود، یعنی جمعیت، دارایی یا سرزمین، فارغ باشد (see Moradian, 2009: 11). غایت نهایی تلاش برای تأمین امنیت ملی، حفظ موجودیت کشور است؛ «هدفی متعالی که در صورت به مخاطره افتادن،

دولت و ملت را برای هرگونه فداکاری متحد می‌سازد» (Moradian, 2010: 65). از این رو، امنیت نیازی گذرا و مقطعی نیست، بلکه «اصلی‌ترین نیازی است که اهمیت آن در طول زمان نه تنها افول نمی‌کند، همواره افزایش می‌یابد» (Shayegan, 2012: 68). همین ماهیت حیاتی، پایدار و فراگیر امنیت ملی، ضرورت بررسی ابعاد نوین آن و نقش بازیگران مختلف، از جمله مؤمنان، در تأمین و استمرار آن را آشکار می‌سازد.

اگرچه مفهوم امنیت ملی در میان نظام‌های سیاسی مختلف، از حیث ضرورت حفظ بقا، تمامیت سرزمینی و منافع اساسی کشور، دارای معنایی نسبتاً مشترک است، چگونگی تعریف تهدیدها، تعیین ارزش‌های مورد حمایت و ترسیم اهداف و راهبردهای امنیتی، از ماهیت، مبانی ارزشی و ایدئولوژیک هر نظام سیاسی تأثیر می‌پذیرد. بر همین اساس، «واژه امنیت ملی در هر نظامی با توجه به ماهیت ویژه و ایدئولوژیک نظام با سایر نظام‌ها متفاوت است» (Zandi et al., 2022: 7). بنابراین، تبیین امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران نیز مستلزم توجه هم‌زمان به عناصر عمومی امنیت و مبانی معرفتی، ارزشی و هویتی خاص این نظام است.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر با اتخاذ رویکرد توصیفی-تحلیلی به انجام رسیده و داده‌های مورد نیاز به شیوه کتابخانه‌ای و با مراجعه به منابع معتبر، اعم از کتب، مقالات و تفاسیر قرآنی، گردآوری گردیده است. به منظور تحلیل داده‌های کیفی، از روش تحلیل مضمون شبکه‌ای استرلینگ بهره گرفته شده است که ابزاری نظام‌مند برای شناسایی و سازمان‌دهی مضامین نهفته در متون کیفی به شمار می‌رود. (see Sheikhzadeh & Bani-Asad, 2021: 30-32) این روش تحلیلی بر سه سطح متمایز استوار است: ۱) مضامین پایه (کدهای استخراج شده از متن)، ۲) مضامین سازمان‌دهنده (مقولات ترکیبی) و ۳) مضامین فراگیر (اصول کلی حاکم).

فرایند اجرایی پژوهش بدین صورت بوده که در گام نخست، کلیه آیاتی که با خطاب «یا ایها الذین آمنوا» آغاز می‌شوند، از متن قرآن کریم استخراج گردید. سپس، با به‌کارگیری تکنیک تحلیل مضمون شبکه‌ای، مفاهیم مرتبط با حکمرانی امنیت و دفاع ملی - امنیت - دفاع ملی شناسایی شده و در چارچوب شبکه‌های مضمونی سازمان‌دهی شدند. در مرحله نهایی، ارتباطات درونی میان مضامین و سطوح سه‌گانه آن‌ها از طریق ترسیم نقشه‌های شبکه‌ای، به صورت بصری به تصویر کشیده شد.

۵- چارچوب نظری

ماهیت فرایندمحور و پویای حکمرانی، که آن را از مفهوم ایستا و ساختاری «حکومت» متمایز می‌سازد، نیازمند یک چارچوب نظری متناسب با این ویژگی‌هاست. از این رو، در پژوهش حاضر الگوی "حرکت"، برگرفته از فلسفه علامه طباطبائی، به عنوان الگوی تحلیلی مبنا قرار گرفته است؛ چرا که این الگو ذاتاً برای تبیین مفاهیم مبتنی بر فرایند طراحی شده است.

ارکان شش‌گانه الگوی حرکت:

الف) مبدأ - مقصد: هر حرکت حکمرانی، گذاری است از مبدأ (شرایط فعلی) به سوی مقصد (وضعیت مطلوب).

ب) متحرک و محرک: این گذار توسط متحرک (عاملان و کنشگران) و تحت تأثیر محرک (انگیزه‌ها و عوامل پیش‌برنده درونی و بیرونی) صورت می‌پذیرد.

ج) زمان و مکان: کل این فرایند در بستر زمان و مکان خاصی شکل می‌گیرد و زمینه تاریخی و جغرافیایی، ویژگی‌های منحصر به فرد آن را قوام می‌بخشد. (Tabatabaei, 2013: 143)

۶- یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، تحلیل یافته‌ها بر پایه خطابات "یا ایها الذین آمنوا" قرآن کریم، استوار است. این فرایند با هدف تبیین نقش مؤمنان در حکمرانی امنیت و دفاع ملی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر امنیت و دفاع ملی به انجام رسید. برای این منظور، ابتدا کلیه آیات حاوی این خطاب شناسایی و به شیوه‌ای نظام‌مند کدگذاری شدند. سپس، با تمرکز بر ابعاد مرتبط با موضوع، سیزده آیه ناظر بر مفاهیم "امنیت و دفاع ملی" به عنوان محور اصلی تحلیل انتخاب گردید. یافته‌های نهایی این واکاوی، که نشانگر پیوندهای مفهومی و ارتباطات درونی میان این آیات است، در قالب یک شبکه مضمونی تدوین گردیده که ساختار آن به شرح ذیل به تصویر کشیده می‌شود.

جدول ۱. تحلیل مضمون خطابات "یا ایها الذین آمنوا" مطالعه موردی امنیت و دفاع ملی

خطابات	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
وَ رَابِطُوا (200 'Imrān)	آمادگی برای دفاع از خود و جامعه اسلامی	حفظ آمادگی و جدیت برای مقابله با دشمنان و جلوگیری از غفلت و آسیب	
وَ لِيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً (Tawbah, 123)	نشان دادن جدیت، آمادگی و خشونت به دشمن		
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ (Nisa, 71)	لزوم مراقبت از دشمن به منظور جلوگیری از غفلت و آسیب از جانب او		
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ... أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ... (Ma'idah, 54)	صفات محبوبان خدا: سرسخت و پر قدرت در برابر دشمنان، جهاد در راه خدا به صورت مستمر		
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُوا مَا عَنِتُّمْ (Āl Imran, 118)	لزوم حفظ اسرار از غیر خودی‌ها	آمادگی کامل در زمان پیشا جنگ با دشمن	
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ (Nisa, 144)	ممنوعیت هرگونه ارتباط و اقدامی که سبب سلطه‌ی کافران بر مؤمنان شود		
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ (Mumtahanah, 1)	پرهیز از دوستی با دشمنان خدا و مومنان		
إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي (Mumtahanah, 1)	منافات داشتن ایمان به خدا و جلب رضایت او و جهاد در راه خدا با دوستی دشمنانش		
تُسِرُّونَ إِلَيْهِمْ بِالْمُؤَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ (Mumtahanah, 1)	آگاهی خداوند از ارتباطات مخفیانه (جاسوسی) با کفار	لزوم حفظ اسرار و عدم دوستی و ارتباط با دشمنان خدا و مومنان	
وَمَنْ يَتَّخِذْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ (Mumtahanah, 1)	گمراهی؛ نتیجه دوستی (جاسوسی) با دشمنان خدا		
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ... (Taghabun, 14)	لزوم برحذر بودن از خطرات همسر و فرزندان		

خطابات	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُرًى لِّو كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ... (Āl Imran, 156)	عدم تبعیت از رفتارهای کافران؛ مانند شایعه پراکنی	ممنوعیت سلطه پذیری و پیروی عملی و اعتقادی از دشمنان	آمادگی کامل در زمان پیشا جنگ با دشمن
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَزِدُّوَكُمْ عَلَىٰ آغْصَابِكُمْ فَتَقْلِبُوا خَاسِرِينَ (Āl Imran, 149)	ارتجاع و زیانکاری، دو پیامد پیروی از کافران		
...أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا (Nisa, 144)	سلطه‌پذیری، دلیلی بر ضد افراد ذلت‌پذیر در پیشگاه خدا		
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا... (Āl Imran, 200)	صبر و ایستادگی (در برابر حوادث)		
وَصَابِرُوا (Āl Imran, 200)	استقامت در برابر دشمنان	استقامت و ایستادگی در مقابل دشمنان	
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا رَحْفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ (Anfal, 15)	پایداری در برابر دشمن و منع فرار از میدان نبرد		
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاغْلِبُوا (Anfal, 45)	ثبات قدم در مواجهه با دشمن		
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ (Tawbah, 123)	پیکار با دشمنان نزدیک	اولویت بندی به مبارزه با دشمنان	مقاومت و مبارزه قاطع و ایمان به امدادهای الهی در حین جنگ با دشمن
فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ الْفُرُوا جَمِيعًا (Nisa, 71)	حرکت در دسته‌های متعدد یا به‌صورت جمعی برای دفع حمله‌ی دشمن	حرکت در دسته‌های مختلف برای دفع حمله‌ی دشمن	
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا (Ahzab, 9)	به یادآوری امدادسانی خدا در جنگ‌ها		
یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ (Ma'idah, 11)	لزوم یاد نعمت‌های خداوند در مواجهه با دشمنان (که دفع خطر آنها یکی از نعمت‌های الهی است.)	لزوم توجه به نعمت‌ها و امدادهای الهی	
وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ (Ma'idah, 54)	عدم هراس از سرزنش ملامت کنندگان	عدم هراس از سرزنش ملامت کنندگان	

خطابات	مضامین پایه	مضامین سازمان دهنده	مضامین فراگیر
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (Āl Imran, 200)	استقامت، مصابره، رابطه و تقوا، عامل رستگاری	فلاح و رستگاری مومنان	
وَ اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ (Anfal, 45)	ذکر و یاد خدا، موجب فلاح و رستگاری		
وَ اتَّقُوا اللَّهَ (Āl Imran, 200)	لزوم پرهیزکاری	لزوم مراعات تقوا	تقوا، فلاح، رستگاری
وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (Ma'idah, 11)	لزوم مراعات تقوا و توکل به خدای متعال		
وَ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ (Tawbah, 123)	همراهی خداوند با متقین		
... قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَ مَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ... (Āl Imran, 118)	آشکار شدن دشمنی دشمن از دهانش (سخنانش)	مبارزه ی دشمنان خدا با مومنان در عقیده، عمل و زبان	نوع مبارزه دشمن با مومنان
تَلْقَوْنَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَ قَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَ يُبَاكِمُونَ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَبِّكُمْ (Mumtahanah, 1)	مخالفت و مبارزه ی دشمنان خدا با مومنان در عقیده و عمل		

۷. بحث و تطبیق

فرایند تحلیل خطابات «یا ایُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا» در قرآن مجید، به شناسایی و استخراج سیزده آیه مرتبط با حوزه امنیت و دفاع ملی منتهی گردید. این آیات، هسته اولیه شکل‌گیری سی مضمون پایه را تشکیل دادند. در مراحل بعد، این مضامین از طریق هم‌افزایی مفهومی، در قالب دوازده مضمون سازمان‌دهنده و نهایتاً چهار مضمون فراگیر تجمیع و طبقه‌بندی شدند.

شبکه تحلیلی حاصل از این فرایند، چارچوبی جامع برای تبیین رفتار امنیتی و دفاعی مؤمنان در نظام جمهوری اسلامی ایران ارائه می‌دهد. این چارچوب، در گام نهایی، بر الگوی حرکت علامه طباطبایی منطبق گردید و از طریق بررسی تطبیقی آن با فرایند حرکت حکمرانی اسلامی (Lakzaei et al., 2024: 61) ارکان شش‌گانه حرکت یعنی مبدأ، مقصد، زمان، مکان، محرک و متحرک برای گذار از وضعیت فعلی به وضعیت مطلوب، مشخص و تبیین گردید.

جدول ۲. تطبیق تحلیل مضمونی خطابات "یا ایها الذین آمنوا" (مطالعه موردی سلامت اقتصادی و مبارزه با فساد) با الگوی حرکت علامه طباطبائی

ارکان الگوی حرکت	فرایند حرکت حکمرانی اسلامی	تطبیق مضامین فراگیر خطابات "یا ایها الذین آمنوا" (مطالعه موردی امنیت و دفاع ملی)
مبدأ	دنيا (حرکت انسان در این دنیا تحت حکمرانی دین)	آمادگی کامل در زمان پیشا جنگ با دشمن مقاومت و مبارزه قاطع و ایمان به امدادهای الهی در حین جنگ با دشمن نوع مبارزه دشمن با مومنان
مقصد	آخرت (اصل حیات طیبه که در معنای حقیقی آن در آخرت قابل تحقق است)	حیات طیبه و قرب الهی
زمان	عصر حاضر	عصر حاضر
مکان	نفس انسان	ایران اسلامی
متحرک	نهادهای دولتی، غیردولتی، بخش خصوصی و نهادهای مدنی	مومنان
محرك	هدایت به سمت به سمت حکمرانی عاقلانه و عادلانه	تقوا، فلاح، رستگاری

۸. تحلیل شبکه مضامین

از انطباق تحلیل مضمونی خطابات "یا ایها الذین آمنوا" در حوزه امنیت و دفاع ملی بر الگوی حرکت علامه طباطبائی، شش عنصر بنیادین برای تبیین حرکت مؤمنان استنباط گردید. این حرکت، فرایندی است که نیروی محرکه آن، مراعات تقوای الهی و رسیدن به فلاح و رستگاری در امور امنیتی و دفاعی بوده و غایت آن، دستیابی به حیات طیبه و قرب الهی در بستر نظام جمهوری اسلامی ایران تعریف می‌شود.

بنابراین، به منظور دستیابی به تبیینی دقیق‌تر و منسجم‌تر از این عناصر، ضرورت دارد شبکه مضامین استخراج‌شده در چارچوب ارکان شش‌گانه الگوی حرکت، به تفصیل واکاوی گردد که در ادامه به آن پرداخته می‌شود:

۱-۸. مبدأ

هر فرایند پویایی، ضرورتاً از یک نقطه عزیمت یا مبدأ نشأت می‌گیرد. در پارادایم حکمرانی امنیت و دفاع ملی اسلامی، این مبدأ دنیا تعریف می‌شود؛ عرصه‌ای که در آن، انسان به عنوان موجودی صاحب اختیار و مکلف، در چارچوب تعالیم الهی و بر پایه ارزش‌های دینی، مأموریت تحقق وظایف فردی و اجتماعی خود را بر عهده دارد. این مبدأ، سرآغاز حرکتی هدفمند به سوی استقرار عدالت، تأمین صلاح اخلاقی و اجتماعی، و زمینه‌سازی برای تعالی معنوی است.

اساساً همین حرکت فرایندمحور از مبدأ است که حکمرانی پویا را از مفهوم ایستای «حکومت» در ادبیات سیاسی متمایز می‌سازد. در تطابق با مضامین فراگیر مستخرج از خطابات «یا ایها الذین آمنوا» در حوزه امنیت و دفاعی که مؤمنان برای حرکت از این مبدأ به سوی مقصد باید به انجام رسانند، به شرح ذیل است:

۱-۸-۱. آمادگی کامل در زمان پیشا جنگ با دشمن

۱-۸-۱-۱. حفظ آمادگی و جدیت برای مقابله با دشمنان و جلوگیری از غفلت و آسیب

حفظ آمادگی و جدیت در برابر دشمنان بر اساس منطق قرآن و خطابات «یا ایها الذین آمنوا»، نشانه‌ی حضور ایمان در عرصه‌های سیاسی - امنیتی - دفاعی است. این امر مومنان را از غفلت دور کرده و به حضور هوشمندانه در عرصه امنیت دعوت می‌کند. مؤمنان باید فعالانه در حفظ و افزایش امنیت و صیانت از عدالت در عرصه حکمرانی مشارکت کنند که در برخی از آیات مرتبط چنین بیان شده است:

متن با حفظ نقل قول‌ها و با تبدیل همه ارجاعات قرآنی و کتاب‌شناختی به انگلیسی بازنویسی شد:

خداوند متعال خطاب به مؤمنان می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا...» (Al Imran, 200). واژه «رَابِطُوا» از «ربط» اخذ شده است که طبق نظر لغویان، به معنای محکم کردن و بستن است (Johari, 1987, Vol. 3: 1127; Raghieb Isfahani, 2004, Vol. 2: 35; Ibn Faris, 1979, Vol. 2: 477). در اصطلاح و تفسیر آن در آیه، به معنای «آماده باش در برابر دشمن و مراقبت دائم از مرزها و سرحدات کشورهای اسلامی است» (Makarem Shirazi, 1995, Vol. 3: 233).

علامه طباطبایی این واژه را در امتداد واژه‌های پیشین آیه معنا کرده و می‌فرماید: «مصابره یعنی وصل کردن نیروی مقاومت افراد جامعه در برابر شدائد و مربوطه عبارت است از همین وصل کردن نیروها، اما نه تنها نیروی مقاومت در برابر شدائد، بلکه همه نیروها و کارها، در جمیع شؤون زندگی دینی، چه در حال شدت و چه در حال رخا و خوشی» (Tabatabaei, 2004, Vol. 4: 143). بنابراین، از منظر ایشان، «رابطوا» بعنوان همگرایی و همافزایی قوای جامعه اسلامی در تمام شئون زندگی، اعم از سختی‌ها و آسانی‌ها و تألیف و تجمیع قلوب برای رویارویی با مشکلات و مسائل اجتماعی است» (Shabani et al., 2023: 156).

پس از دستور خدای متعال به آمادگی و حفظ مرزهای جامعه اسلامی توسط مؤمنان، می‌توان این پرسش را مطرح کرد که آیا صرف آمادگی، شجاعت و شهادت کافی است و می‌تواند قدرت بازدارندگی لازم را در برابر طمع دشمنان ایجاد کند؟ خدای متعال در پاسخ به این پرسش، خطاب به مؤمنان می‌فرماید: «...وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً» (Tawbah, 123). بر این اساس، آمادگی، شجاعت و شهادت باید به‌گونه‌ای برای دشمن آشکار شود که مشاهده این جدیت، او را از اندیشه تجاوز بازدارد. «از این‌رو در مسائل نظامی، مانور و قدرت‌نمایی و رژه و لباس و شعار و هرچه که قوای اسلام را قدرتمند نشان دهد، مورد ستایش است» (Qara'ati, 2004, Vol. 3: 524).

خداوند متعال، هدف از آمادگی کامل و نشان‌دادن صلابت به دشمنان توسط مؤمنان را پیشگیری از غفلت و جلوگیری از آسیب دشمنان به جامعه اسلامی می‌داند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ» (Nisa, 71). «در این آیه "حذر" را وسیله‌ای قرار داده که انسان خود را توسط آن حفظ می‌کند» (Tabarsi, 1998, Vol. 1: 623). بدین معنا که مؤمنان باید با بهره‌گیری از همه شیوه‌ها و امکانات ممکن، هوشیاری خود را حفظ کنند تا از تهاجم دشمن غافل نشوند.

۸-۱-۲. لزوم حفظ اسرار و خودداری از دوستی و ارتباط با دشمنان خدا و مؤمنان

در زمان پیش از جنگ، حفظ قدرت بازدارندگی و توان دفاعی جامعه اسلامی به انسداد مجاری نفوذ دشمن وابسته است. یکی از خطرناک‌ترین این مجاری، برقراری ارتباطات دوستانه و صمیمانه با دشمنان خدا و مؤمنان است. این‌گونه روابط، زمینه درز اطلاعات محرمانه و حیاتی را فراهم می‌آورد و به دشمن امکان می‌دهد تا از نقاط قوت و ضعف جامعه اسلامی آگاه شود. حتی مذاکره و دیپلماسی با آنان نیز باید با نهایت مراقبت انجام شود؛ زیرا «راه نهایی‌ای که دشمنان برای رسیدن به اهداف

خود طی می‌کنند، راه تظاهر مسالمت‌آمیز و مذاکره است» (Haghi et al., 2024: 155).

مؤمنانی که به واسطه جایگاه و مسئولیت خود به اسرار و اطلاعات طبقه‌بندی شده دسترسی دارند، باید آگاه باشند که دوستی با دشمن صرفاً یک امر شخصی نیست، بلکه مخاطره‌ای راهبردی در حوزه امنیت است که می‌تواند تمامیت و اقتدار جامعه را حتی پیش از آغاز هرگونه نبرد نظامی به شدت تضعیف کند و پایه‌های دفاعی امت را سست سازد.

در آموزه‌های قرآن کریم، صیانت از کیان جامعه اسلامی از طریق حفظ اسرار و تعیین دقیق مرزهای ارتباطی، اصلی بنیادین و خدشه‌ناپذیر است. خداوند متعال مؤمنان را به حراست از اسرار جامعه اسلامی فرمان می‌دهد (Al Imran, 118)، آنان را از برقراری روابط دوستانه و صمیمانه با دشمنان دین به شدت بر حذر می‌دارد (Mumtahanah, 1) و از هرگونه تعامل و اقدامی که به سلطه کافران بر اهل ایمان بینجامد، قاطعانه نهی می‌کند (Nisa, 144). تأکیدات مکرر قرآنی پرده از این حقیقت بنیادین برمی‌دارد که ایمان به پروردگار، طلب رضوان الهی و مجاهدت در راه او، با مودت و دوستی ورزیدن با دشمنانش در تضادی آشکار و آشتی‌ناپذیر قرار دارد (Mumtahanah, 1). پروردگار حکیم برای اتمام حجت و تأکید بر خطیر بودن این امر یادآور می‌شود که او بر هر ارتباط پنهانی با دشمنان آگاه است و چنین اقدامی، فرجامی جز گمراهی آشکار و خروج از صراط مستقیم برای مؤمنان در پی نخواهد داشت (Mumtahanah, 1).

۳-۱-۱-۸. بر حذر بودن از خطرات خویشاوندان

خانواده و تحکیم روابط اعضای آن همواره مورد تأکید آموزه‌های دینی است. «خویشاوندان بخشی از هویت فردی و اجتماعی و موجب تقویت افراد محسوب می‌شوند.» (Oliansab et al., 2023: 38) به طوری که حضرت علی (ع) در وصیت به فرزندش می‌فرماید: «خویشانت را گرامی بدار، آنان بال‌هایی هستند که با آن‌ها پرواز می‌کنی و ریشه‌ای هستند که به آن بازمی‌گردد و دستانی هستند که با آن‌ها به دشمن یورش می‌بری.» (Nahj al-Balagha, Letter 31) اما این تأکیدات بدین معنا نیست که انسان هیچ توجهی به اطرافیات خود نداشته باشد؛ بلکه باید از خویشاوندان بسیار مراقبت کند. خداوند متعال مومنان را اینگونه از خطر خویشاوندان بر حذر می‌دارد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ...» (Taghabun, 14) بنابراین باید همه افراد جامعه، خصوصاً مومنانی که در عرصه سیاسی - اجتماعی و فرهنگی جامعه فعالیت دارند باید از خطر خویشاوندان بر حذر باشند.

۸-۱-۴. ممنوعیت سلطه پذیری و پیروی عملی و اعتقادی از دشمنان

قرآن کریم با قاطعیت هرگونه سلطه‌پذیری و تبعیت از دشمنان را، (چه در حوزه اعتقاد و چه در عرصه عمل) ممنوع اعلام کرده (Nisa, 144; see Rezaei Esfahani, 2008, Vol. 4: 347) و آن را خطری بنیادین برای هویت و استقلال جامعه اسلامی می‌داند. از جمله‌ی این موارد، نهی مؤمنان نسبت به تقلید از رفتارهای کافران، همچون ترویج شایعات یأس‌آور و تضعیف‌کننده روحیه در هنگامه نبرد (Āl Imran, 156)، است. همچنین خداوند به صراحت بیان می‌دارد که نتیجه قطعی اطاعت از کافران، چیزی جز ارتجاع، بازگشت به قهقرا و خسران و زیانکاری مطلق نخواهد بود. (Āl Imran, 149; Tabarsi, 1988, Vol. 4: 290)

۸-۱-۲. مقاومت و مبارزه قاطع و ایمان به امدادهای الهی در حین جنگ با دشمن

قرآن کریم مجموعه‌ای از دستورالعمل‌های حیاتی و راهبردی را برای مؤمنان تبیین می‌کند تا ضمن انجام وظیفه الهی خود، با صلابت و ایمان در میدان نبرد حاضر شوند:

۸-۲-۱. استقامت و ایستادگی در مقابل دشمنان

در هنگامه نبرد، نخستین فرمان الهی به مجاهدان، صبر و استقامت است. این اصل محوری در ابعاد گوناگون مورد تأکید قرار گرفته است:

فرمان «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا» (Āl Imran, 200) یک دستورالعمل کلی برای تحمل شدائد و تمام سختی‌های جنگ، از جمله جراحت، از دست دادن یاران، گرسنگی و فشار روانی است. (see Makarem Shirazi, 1995, Vol. 3: 233) این صبر، یک نیروی درونی است که مجاهد را در برابر حوادث و مصائب، استوار نگه می‌دارد.

عبارت «وَاصْبِرُوا» (Āl Imran, 200) مفهومی فراتر از صبر فردی دارد؛ این فرمان به معنای پیشی گرفتن در صبر و پایداری نسبت به دشمن است. یعنی در میدان نبردی که هر دو طرف در حال تحمل سختی هستند، (see Makarem Shirazi, 1995, Vol. 3: 233) مؤمنان باید با اتکا به ایمان خود، استقامتی برتر از دشمن از خود نشان دهند تا اراده او را در هم بشکنند.

سپس خداوند به صراحت هرگونه سستی و فرار از میدان را گناهی بزرگ و نشانه ضعف ایمان می‌داند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا رَحُّوهُمْ فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ» (Anfal,

15). پشت کردن به دشمن و فرار از صحنه، علاوه بر آنکه موجب شکست و تضعیف روحیه دیگر رزمندگان می‌شود، پیمان با خدا را نیز نقض می‌کند. به همین دلیل، فرمان قاطع «فَأَثْبُوا» (Anfal, 45) در لحظه رویارویی با دشمن، به معنای ثبات قدم، حفظ آرایش نظامی و پایداری تا آخرین لحظه است.

۱-۲-۲. اولویت بندی به مبارزه با دشمنان

آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ» (Tawbah, 123)، یک اصل راهبردی کلیدی را بیان می‌کند: پیکار با دشمنان نزدیک‌تر (Rezaei Esfahani, 2008, Vol. 8: 345). این اولویت‌بندی هم از نظر نظامی (جلوگیری از نفوذ و ضربه فوری) و هم از نظر صرفه‌جویی در توان و منابع، عقلانی‌ترین رویکرد است و از پراکنده شدن قوای جامعه اسلامی در جبهه‌های دوردست و غفلت از خطر فوری، جلوگیری می‌کند.

۱-۲-۳. سازمان‌دهی انعطاف‌پذیر نیروها و بهره‌گیری از ابزارهای نوین در مقابله با دشمن

دستور قرآنی «فَأَنْفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ أَنْفِرُوا جَمِيعاً» (Nisa, 71)، بر ضرورت انعطاف‌پذیری در سازمان‌دهی و به‌کارگیری نیروهای دفاعی متناسب با شرایط و اقتضائات میدان نبرد دلالت دارد. این فرمان به فرماندهان و نیروهای مؤمن امکان می‌دهد که بر اساس نوع تهدید، توان دشمن و مصلحت عملیاتی، مناسب‌ترین شیوه حرکت و مقابله را انتخاب کنند (see Jafari, 2011, Vol. 2: 473). واژه «ثُبَات» به معنای «حرکت در گروه‌های پارتیزانی، دسته‌های چریکی یا واحدهای عملیاتی متعدد است» (Qara'ati, 2004, Vol. 2: 103) و ناظر بر به‌کارگیری نیروهای کوچک، متحرک و پراکنده در عملیات‌هایی همچون شناسایی، غافلگیری و نبردهای فرسایشی است. در مقابل، تعبیر «جَمِيعاً» به بسیج عمومی و حرکت منسجم و یکپارچه نیروها برای مواجهه با نبردهای گسترده و سرنوشت‌ساز اشاره دارد.

از مضمون آیه می‌توان اصل کلی تناسب میان سازمان‌دهی دفاعی و ماهیت متغیر تهدید را نیز استنباط کرد. تحقق این تناسب در جنگ‌های معاصر، افزون بر آرایش مناسب نیروهای انسانی، به بهره‌گیری هدفمند از فناوری‌ها، تجهیزات و شیوه‌های عملیاتی نوین نیاز دارد؛ زیرا «بهره‌گیری از فناوری‌های دفاعی پیشرفته و حملات فناوریانه نسل نوین، پویایی درگیری‌ها را

تغییر داده و موجب غافلگیری و افزایش عدم پیش‌بینی‌پذیری بحران‌ها شده است» (Kesha- varz-Moghaddam & Moghtadaei, 2025: 248).

۸-۱-۲-۴. لزوم توجه به نعمت‌ها و امدادهای الهی

در سختی‌های جنگ، یادآوری نصرت و یاری خداوند عاملی حیاتی برای «تقویت روحیه و افزایش ایمان است.» (Makarem Shirazi, 1995, Vol. 4: 305) خداوند به مؤمنان فرمان می‌دهد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ...» (Ahzab, 9; Ma'idah, 11). یادآوری امدادهای غیبی خداوند، مانند آنچه در جنگ احزاب رخ داد که با وزش باد شدید و لشکریانی نامرئی، دشمنان را در هم کوبید (Ahzab, 9)، به رزمندگان مومن حس ثبات در برابر مشکلات داده (see Rezaei Esfahani, 2008, Vol. 5: 65) و یادآور می‌شود که آن‌ها در این نبرد تنها نیستند و قدرتی مافوق تمام قدرت‌ها پشتیبان آن‌هاست.

۸-۱-۲-۵. عدم هراس از سرزنش ملامت‌کنندگان

در مسیر جهاد و مبارزه، همواره صداهای مخالفی وجود دارد که با سرزنش و ملامت، سعی در تضعیف اراده مجاهدان دارند. این ملامت‌کنندگان ممکن است منافقان داخلی، دوستان نادان یا دشمنان خارجی باشند که با جنگ روانی، تلاش می‌کنند در درستی راه مؤمنان تردید ایجاد کنند. قرآن کریم یکی از ویژگی‌های برجسته مؤمنان واقعی را این می‌داند که «وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ» (Ma'idah, 54)؛ یعنی «از سرزنش هیچ ملامتگری هراس به دل راه نمی‌دهند.» (Makarem Shirazi, 1995, Vol. 4: 416) مجاهد فی سبیل‌الله هدفش تنها رضایت پروردگار است و نباید اجازه دهد که، فشار اجتماعی یا طعنه‌های دیگران، ذره‌ای در عزم راسخ او برای دفاع از حق، خلل ایجاد کند.

۸-۱-۳. نوع مبارزه دشمن با مؤمنان

۸-۱-۳-۱. مبارزه ی دشمنان خدا با مؤمنان در عقیده، عمل و زبان

قرآن کریم با ظرافتی بی‌نظیر در آیه «...قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ...» (Al Imran, 118) یک اصل راهبردی در دشمن‌شناسی و اطلاعات و امنیت به مؤمنان گوشزد می‌کند: خصومت دشمن تنها محدود به میدان جنگ سخت نیست، بلکه جنگی شناختی و رسانه‌ای است که زبان و گفتار، تنها نوک کوه یخ آن است. مؤمنان باید هوشیار باشند که نفرت

پراکنی‌های کلامی و تبلیغاتی دشمن (جنگ نرم)، تنها بخشی از سناریوی خصمانه آن‌هاست و آنچه در استراتژی‌های پنهان و اتاق‌های فکر خود (صدورهم) علیه نظام اسلامی طراحی می‌کنند، به مراتب سهمگین‌تر و پیچیده‌تر از تهدیدات آشکار است. (see Makarem Shirazi, 1995, Vol. 3: 64) این آیه از طرفی هشدار می‌دهد که در محاسبات امنیتی، فریب ظاهرسازی‌های دیپلماتیک را نخورند و عمق کینه ایدئولوژیک دشمن را دست‌کم نگیرند.

از سوی دیگر، آیه «...تُلْقُونَ إِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ...» (Mumtahanah, 1) به‌صراحت نشان می‌دهد که مبارزه دشمن با مؤمنان، ریشه در تضاد مبانی اعتقادی داشته و «با تظاهر به دوستی، سعی در نفوذ و فریب مومنان دارند» (Tabatabaei, 2004, Vol. 19: 389) و هدف غایی آن‌ها، براندازی اصل دین و نظام ولایی (اخراج رسول و مؤمنان) است. در حکمرانی امنیت و دفاع ملی، امنیت ملی زمانی تضمین می‌شود که مؤمنان دچار خطای راهبردی اعتماد به دشمن نشوند و دوستی با کسانی که با اصل توحید و حاکمیت الهی سرستیز دارند را جایگزین اتکا به قدرت درون‌زا نکنند. تلفیق این دو آیه نشان می‌دهد که دشمن در سه جبهه «عقیده» (انکار حق)، «عمل» (اخراج و فشار عملی) و «زبان» (بغض آشکار) آرایش جنگی گرفته است؛ لذا دکتترین دفاعی مؤمنان نیز باید جامع، چندبعدی و مبتنی بر عدم اعتماد مطلق به جبهه استکبار باشد.

۲-۸. مقصد

مقصد در نظام فکری اسلام، نقطه اوج کمال بوده و در واقع جایی است که تلاش‌های دنیوی به نتیجه‌ای جاویدان پیوند می‌خورد. در این تحقیق مقصد نهایی، حیات طیبه و نیل به قرب پروردگار است. (نحل، ۹۷) اما این هدف متعالی، انتزاعی و دور از دسترس نیست؛ بلکه محصول مستقیم حکمرانی امنیت و دفاع ملی در همین دنیاست. هنگامی که مؤمنان با الهام از فرامین «یا ایها الذین آمنوا» و با در نظر داشتن اصل عدالت برای ارتقاء مسائل امنیتی و دفاعی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران تلاش کرده و معنای حکمرانی امنیت و دفاع ملی را محقق کرده و جامعه‌ای آرمانی (مدینه فاضله) شکل می‌دهند.

۳-۸. زمان

زمان در اینجا، نبضِ تپنده‌ی حوادث و شرایطی است که جامعه در آن نفس می‌کشد. ظرف زمانی این پژوهش، عصرِ شکوهمند جمهوری اسلامی است. دورانی که از سال ۱۳۵۷ آغاز و

پرچم حاکمیت الله را برافراشته و تا کنون ادامه دارد. این عصر، میدان رویارویی حق و باطل است؛ به طوری که فشارهای دشمنان داخلی و خارجی، مؤمنان را به چالش می‌کشد. اما در منطق قرآنی، همین چالش‌ها فرصتی طلایی برای عمل به دستورات «یا ایها الذین آمنوا» و اثبات کارآمدی دین در اداره جامعه است.

۴-۸. مکان

مقصود از مکان در این مطالعه، "ایران اسلامی" است که پس از طلوع انقلاب اسلامی، به پرچمدار نظام‌سازی دینی و اجرای احکام الهی در جهان معاصر بدل گردید. این جغرافیا، با تلفیقی از موقعیت ژئواستراتژیک در قلب خاورمیانه، ثروت‌های سرشار خدادادی (نفت، گاز و معادن) و تنوع شورانگیز فرهنگی، زیرساخت قدرتمندی را برای جامعه ایمانی مهیا ساخته است. ایران اسلامی، نقطه‌ای است که به لحاظ امنیتی مورد طمع دشمنان دینی است و مؤمنان مأموریت دارند با بهره‌گیری از این پتانسیل عظیم و در سایه امنیت و دفاع ملی، آرمان‌های حکمرانی امنیت و دفاع ملی، شکوفایی اقتصادی و ریشه‌کنی فساد را محقق سازند.

۵-۸. متحرک

در الگوی فکری علامه طباطبایی، برای اینکه حرکتی از وضعیت موجود (دنیا) به سوی هدف نهایی (زندگی پاک و نزدیکی به خدا) شکل بگیرد، نیاز به یک "عامل حرکت" است؛ یعنی کسی که این مسیر را با اراده و عمل خود طی کند. در این پژوهش که بر پایه‌ی خطاب‌های "یا ایها الذین آمنوا" شکل گرفته، این مؤمنان در عرصه‌های مختلف هستند که به عنوان عامل اصلی حرکت شناخته می‌شوند؛ کسانی که مخاطب مستقیم قرآن هستند و وظیفه دارند در میدان عمل حضور داشته باشند.

نقش مؤمنان در اینجا تنها یک حضور ساده نیست، بلکه بار «مسئولیت» بر دوش آن‌هاست. این دیدگاه نشان می‌دهد که در نظام جمهوری اسلامی، رسیدن به یک حکمرانی امنیت و دفاع ملی، بدون حضور فعال و دلسوزانه مردم مؤمن ممکن نیست.

۶-۸. محرک

حرکت مؤمنان در حکمرانی امنیت و دفاع ملی برای انجام کارهای مهم، نیازمند نیروی پیشبرنده‌ای فراتر از انگیزه‌های مادی است تا آن‌ها را در میدان‌های سخت پایدار نگه دارد. این

محرك، مجموعه‌ای از مؤلفه‌های اعتقادی است که اراده‌ی جمعی را برای تحقق امنیت و عدالت بسیج می‌کند:

۸-۱. تقوا، فلاح، رستگاری

در این منظومه، "فلاح" تنها یک پاداش اخروی نیست، بلکه نتیجه‌ی قطعی یک استراتژی دفاعی موفق است. خداوند متعال در آیه ۲۰۰ سوره آل عمران، رستگاری را محصول زنجیره‌ای از اقدامات امنیتی و دفاعی مانند: صبر، مصابره و مرابطه می‌داند. با این حال، قرآن کریم این ساختار دفاعی سخت‌افزاری را کافی نمی‌داند و "تقوا" را به عنوان ملات پيونددهنده‌ی این اجزا و ضامن سلامت قدرت معرفی می‌کند. تقوا در اینجا، به مثابه "هوشمندی معنوی" و رعایت دقیق حدود الهی در اوج قدرت است که مانع از غرور یا ستم شده و جلب نصرت الهی را تضمین می‌کند.

علاوه بر این، در مهلکه‌ی نبرد که فشار روانی به اوج می‌رسد، قرآن کریم در آیه: «وَ اذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا...» (Anfal, 45)، عنصر "یاد خدا" را وارد معادله امنیتی می‌کند. ذکر تنها یک عمل عبادی نیست، بلکه سلاح برتر در جنگ شناختی است؛ عاملی که با متصل کردن قلب مجاهد به منبع لایزال قدرت الهی، ترس و زلزل را از بین برده، روحیه مقاومت را تثبیت می‌کند (see Tabatabaei, 2004, Vol. 9: 213) و کلید نهایی برای قفل‌گشایی از دروازه‌های «فلاح» و پیروزی محسوب می‌شود.

۹. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تبیین نقش مؤمنان در ارتقاء امنیت و دفاع ملی در چارچوب حکمرانی امنیت و دفاع ملی، بر اساس خطابات "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا" در قرآن کریم به انجام رسید. مسئله اصلی تحقیق، پاسخی به این نیاز بود که چگونه می‌توان از ظرفیت عظیم جامعه ایمانی، که در نظام دینی جمهوری اسلامی ایران یک پتانسیل مغتسم به شمار می‌رود، برای تقویت بنیان‌های دفاعی و امنیتی و رفع ضعف‌های موجود بهره‌جست. قرآن کریم یک الگوی جامع و چندوجهی برای نقش‌آفرینی مؤمنان در این عرصه خطیر ترسیم می‌کند. از میان هشتاد و نه آیه که با خطاب "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا" آغاز می‌شوند، سیزده آیه به طور مستقیم به مسائل امنیتی و دفاعی پرداخته و مسئولیت‌های کلیدی مؤمنان را در این حوزه روشن می‌سازند. یافته‌های محوری تحقیق نشان می‌دهد که نقش مؤمنان در این فرآیند، صرفاً یک واکنش منفعلانه در

زمان بحران نیست، بلکه یک راهبرد جامع، پویا و مستمر است که در پنج مؤلفه اصلی قابل جمع‌بندی است: حفظ آمادگی کامل دفاعی، مقاومت و مبارزه قاطعانه، ایمان به امدادهای الهی، شناخت ماهیت دشمنی‌ها، و مراعات تقوای الهی. این پنج عنصر، یک چرخه کامل و به هم پیوسته را تشکیل می‌دهند که در آن، حفظ آمادگی، به عنوان یک اصل پیشگیرانه و بازدارنده عمل می‌کند؛ مقاومت و مبارزه قاطع، توان دفاعی را در میدان نبرد فعال می‌سازد؛ ایمان به امدادهای الهی، به مثابه نیروی محرکه معنوی در جنگ، افق پیروزی را زنده نگاه می‌دارد؛ شناخت نوع دشمنی‌ها، بصیرت راهبردی لازم برای مقابله با توطئه‌ها را فراهم می‌آورد؛ و در نهایت، مراعات تقوای الهی، به عنوان شالوده اصلی، هم ضامن درستی مسیر و هم شرط جلب نصرت الهی است. پیروزی در منطق قرآن، تنها یک دستاورد نظامی نیست، بلکه ثمره انطباق کامل رفتار فردی و اجتماعی با اوامر الهی است که به فلاح و رستگاری ختم می‌شود.

در پرتو این یافته‌ها، می‌توان به دلالت‌های مهمی در دو سطح نظری و عملی دست یافت. در سطح نظری، این تحقیق به غنی‌سازی ادبیات حوزه حکمرانی اسلامی کمک کرده و نشان می‌دهد که پارادایم امنیتی قرآن، یک پارادایم مؤمن‌محور و مشارکتی است که در آن، امنیت محصول کنشگری فعالانه و مسئولانه آحاد جامعه ایمانی است. این دیدگاه، امنیت را از یک کالای صرفاً دولتی به یک مسأله عمومی ارتقاء می‌دهد. در سطح عملی و سیاست‌گذاری نیز نتایج این پژوهش می‌تواند راهگشای نهادهای ذی‌ربط در جمهوری اسلامی ایران باشد. پیشنهاد می‌شود دکترین دفاعی کشور بیش از پیش متکی بر آیات قرآن کریم باشند. همچنین ضروری است پژوهش‌هایی با موضوعات انواع و اقسام مومنین در جامعه و وظایف هر کدام از آن‌ها به صورت دقیق نسبت به مسائل مهمی مانند امنیت و دفاع ملی انجام شود.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

References

The Holy Qur'an.

Nahj al-Balagha.

Ibn Faris, A. (1979). *Mu'jam Maqayis al-Lughah*. Beirut: Dar al-Fikr. [In Arabic].

World Bank. (1990). *Good Governance*. Retrieved July 27, 2025, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/711471468765285964/pdf/multi0page.pdf>

Badakhshan, M. (2021). The role of sustainable security in good governance. In *Selected Papers of the First National Conference on Islamic Governance* (p. 43). Supreme National Defense University. [In Persian].

Boyer, R. (2016). *New Governance Theory* (H. Danaeifard, Trans.). Tehran: Saffar. [In Persian].

Behnamnia, A. A. (2025). The thought of security governance. *Quarterly Journal of Islamic Governance Studies*, 1(2), 89–114. [In Persian].

Pierre, J., & Peters, B. G. (2018). *Governance, Politics and the State* (A. Monavvarian & E. Golshan, Trans.; 2nd ed.). Tehran: SAMT. [In Persian].

Tavakkolizadeh, S., & Razavi, R. (2021). Identification of the referents of the expression "Yā Ayyuhā Alladhīna Āmanū" in the Holy Qur'an: An examination of jurists' approaches. *Journal of Jurisprudential Researches from Fiqh to Ijtihad*, 5(9), 91–112. [In Persian].

Jafari, Y. (2011). *Tafsir Kowthar*. Tehran: Hejrat. [In Persian].

Al-Jawhari, A. N. (1987). *Al-Sihah: Taj al-Lughah wa Sihah al-'Arabiyyah* (4th ed.). Beirut: Dar al-'Ilm lil-Malayin. [In Arabic].

Hosseini Khamenei, S. A. (2019). *The Second Phase of the Islamic Revolution Statement*. Retrieved November 16, 2025, from <https://khl.ink/f/41673>

- Haghi, I., et al. (2024). Enemy recognition and methods of interaction with enemies from the perspective of the Qur'an, traditions, and Imami jurisprudence. *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies of Jurisprudence*, 4(2), 131-155. [In Persian].
- Dehkhoda, A. A. (1998). *Dehkhoda Dictionary* (16 vols.; 2nd ed.). Tehran: Faculty of Literature and Humanities, University of Tehran. [In Persian].
- Raghib Isfahani, H. ibn M. (2004). *Al-Mufradat fi Gharib al-Qur'an*. Tehran: Maktabat al-Murtadawiyah. [In Arabic].
- Rabiei, A. (2008). *National Security Studies: An Introduction to National Security Theories in the Third World* (4th ed.). Tehran: Ministry of Foreign Affairs Publications. [In Persian].
- Rezaei Esfahani, M. A. (2008). *Tafsir Qur'an Mehr*. Tehran: Center for Qur'anic Exegesis and Qur'anic Sciences. [In Persian].
- Zandi, A., et al. (2022). Future scenarios concerning the impact of religious minorities on the promotion of national security: The case of Sunni Muslims. *Fundamental and Applied Studies of the Islamic World*, 4(4), 1-25. [In Persian].
- Salamon, L. M. (2017). *The Tools of Government: A Guide to the New Governance* (M. Alvani et al., Trans.). Tehran: Imam Sadiq University Press. [In Persian].
- Shah-Mohammadi, M. (2023). The relationship between governance and the sustainability of national security in the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Transcendent Governance*, 4(2), 47-74. [In Persian].
- Shayegan, F. (2012). Sustainable security from the perspective of the Supreme Leader. *Security Horizons Quarterly*, 14, 63-84. [In Persian].
- Shabani, A., et al. (2023). A comparative analysis of the interpretation of the term "Rābiṭū" from the perspective of Allameh Tabatabaei and contemporary Sunni commentators. *Biannual Journal of Comparative Tafsir Studies*, 16, 138-161. [In Persian].

- Sheikhzadeh, M., & Bani-Asad, R. (2021). *Thematic Analysis: Concepts, Approaches, and Applications*. Tehran: Logos. [In Persian].
- Tabatabaei, S. M. H. (2013). *Bidayat al-Hikmah* (21st ed.). Qom: Dar al-'Ilm. [In Arabic].
- Tabatabaei, S. M. H. (2004). *Al-Mizan fi Tafsir al-Qur'an* (9th ed.). Qom: Islamic Publications Office, Society of Seminary Teachers of Qom. [In Arabic].
- Tabarsi, F. ibn H. (1988). *Persian Translation of Tafsir Majma' al-Bayan* (H. Rasouli & E. Mirbagheri, Trans.). Tehran: Naser Khosrow. [In Persian].
- Tabarsi, F. ibn H. (1998). *Jawami' al-Jami'* (20th ed.). Mashhad: Astan Quds Razavi Printing and Publishing Institute. [In Arabic].
- Alam, A. R. (2012). *Foundations of Political Science* (23rd ed.). Tehran: Ney Publishing. [In Persian].
- Aali, M. B., et al. (2024). Defining governance: A meta-synthesis of the nature of governance. *Quarterly Journal of Transcendent Governance*, 5(2), 63–89. [In Persian].
- Aliansab, S. H., et al. (2023). Confronting nepotism in Islamic governance: With emphasis on the Prophetic and Alavid conduct. *Biannual Journal of Management in the Islamic University*, 12(26), 33–53. [In Persian].
- Qara'ati, M. (2004). *Tafsir Noor* (10th ed.). Qom: Cultural Institute of Lessons from the Qur'an. [In Persian].
- Keshavarz-Moghaddam, E., & Moghtadaei, A. (2025). The Gaza crisis and the new regional order in West Asia: A strategic analysis of Iran's role in regional security dynamics. *Fundamental and Applied Studies of the Islamic World*, 7(4), 236–264. [In Persian].
- Kafili, R. (2024). *Mechanisms of Elite Participation in the Discourse-Building of National Security and Defense Governance in the Islamic Republic of Iran* [Doctoral dissertation in political science]. Qom: Baqir al-Ulum University. [In Persian].

- Kahnnooji, M., & Kamyab, H. (2019). Practical education of believers in Surah Ma'idah: A case study of the verses beginning with "Yā Ayyuhā Alladhīna Āmanū." *Quarterly Journal of Insight and Islamic Education*, 51, 81–105. [In Persian].
- Karimi-Maleh, A. (2012). A theoretical reflection on the relationship between good governance and national security. *Strategic Studies Quarterly*, 15(58), 43–80. [In Persian].
- Lakzaei, N., et al. (2024). Jurisprudential identification of the subject of religious governance. *Quarterly Journal of Religion and Law*, 12(43), 51–78. [In Persian].
- Moradian, M. (2009). *Threat and Security: Definitions and Concepts*. Tehran: Martyr Sayyad Shirazi Training Center. [In Persian].
- Moradian, M. (2010). *Theoretical Foundations of Security*. Tehran: Farabi Faculty Publications. [In Persian].
- Makarem Shirazi, N. (1995). *Tafsir Nemuneh* (17th ed.). Qom: Dar al-Kutub al-Islamiyyah. [In Persian].
- Malekshahi, M., et al. (2022). The state of good governance and national security in the Islamic Republic of Iran, 2011–2018. *Iranian Political Sociology Monthly*, 4(4), 370–388. [In Persian].
- Mirzaei, M., et al. (2021). *National Security, the City, and the Most Peaceful Method of Defense*. Tehran: Teif Negar. [In Persian].
- Honarvar, J. al-D. (2019). *Basic Concepts of Security in Social, Economic, Political, and Environmental Dimensions*. Tehran: Rahrovan-e Pouyesh. [In Persian].